

Kunnissa ilman oleskelulupaa oleskelevien kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden henkilöiden määrät ja heille järjestetyt sosiaalipalvelut helmikuussa 2020 ja vuonna 2019

Kyselyn tulokset

ellen.vogt@kuntaliitto.fi

Kyselyn taustatiedot

- Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa kuntien arviota kohderyhmän koosta sekä kunnissa kohderyhmälle järjestettyjä palveluja
  - Kysely on osa sisäministeriön valmisteleman sisäisen turvallisuuden yhteistoimintamallin valmistelua
- Kysely lähetettiin 2/2020 kaikkien Manner-Suomen kuntien kirjaamoihin, joista se pyydettiin ohjaamaan eteenpäin taholle, joka vastasi kohderyhmän palveluista
  - Vastausaika ainoastaan kaksi viikkoa
- Vastaajat olivat sosiaalitoimen (kunnat ja yhteistoiminta-alueet) ja kuntien maahanmuuttopalvelujen edustajia
- Vastausten peitto
  - Vastaukset kattoivat 166 kunnan tilanteen ja 77 % väestöstä
- Muutamasta kunnasta saatiin sekä kunnan että sote-alueen vastaus
  - Vastauksia saatiin 128, joista analyysissä on mukana 120 vastausta
  - Osassa kunta oli antanut vastauksen opetustoimen osalta ja muilta osin sote-alue, jolloin päällekkäisyydet poistettiin ja vastaukset yhdistettiin
  - Pääasiassa päällekkäisistä vastauksista analyysissä käytettiin kattavampaa vastausta
  - Tyhjiksi jääneet vastaukset nostettiin mukaan en osaa sanoa/ei vastausta -kategoriaan

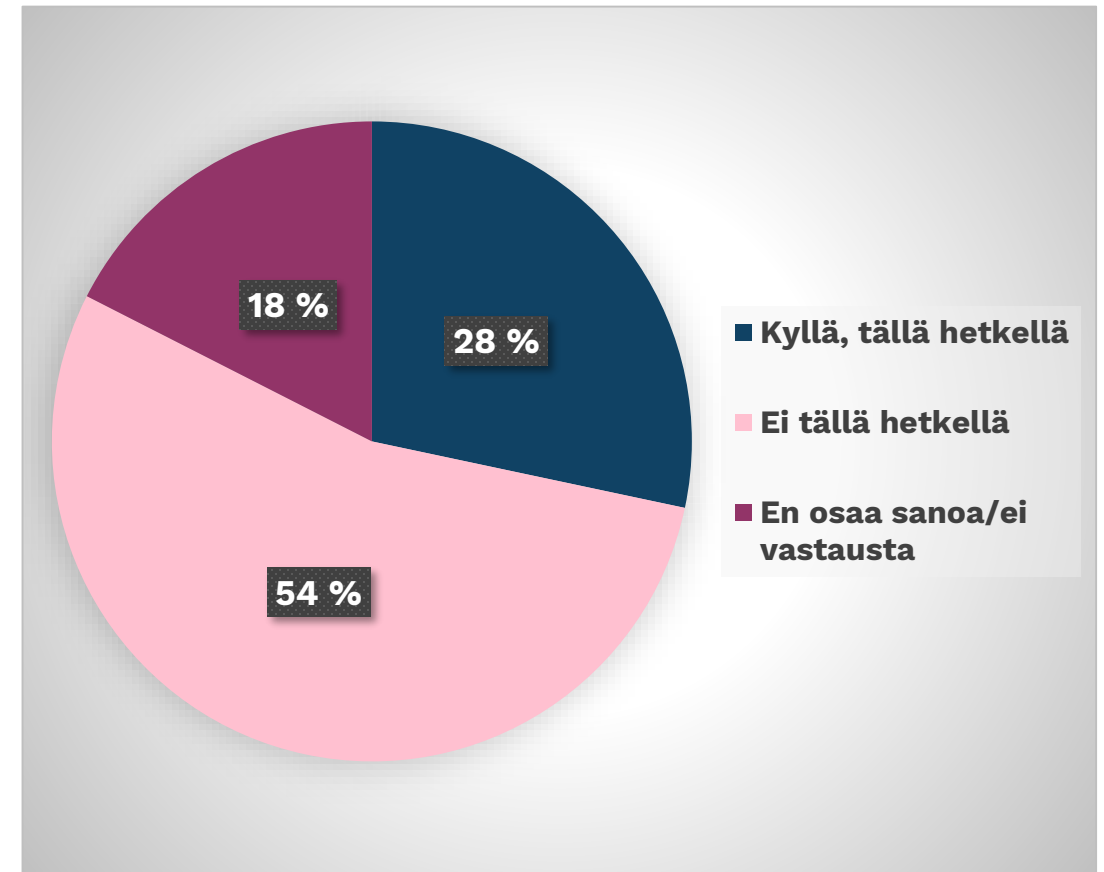
Kyselyn tulosten tulkinnasta

- Vastaukset eivät välttämättä kata ainoastaan kielteisen turvapaikkapäätöksen saamisen jälkeen maahan ilman oleskelulupaa jääneitä henkilöitä tai perheitä
  - Kohderyhmän erottaminen omaksi ryhmäkseen muista paperittomista on vaikeaa ja osin epätarkoituksenmukaista palvelua annettaessa
  - Käytännössä osa kunnista kuitenkin tilastoi em. henkilöt erikseen ja myös valtion korvauksen hakeminen ja sen edellyttämä palvelupäätös täsmentää tuloksia
- Samat henkilöt saattavat oleskella vuoden aikana tai samalla hetkelläkin useammassa kunnassa ja näin esiintyä usean kunnan ilmoittamien lukumäärien joukossa
  - Henkilöiden identifiointi eri kuntien välillä ei ole pääasiassa mahdollista
  - Ns. jojo-ilmiö eli saman henkilön liikkuminen vastaanottokeskuksen ja kunnan palvelujen välillä vaikeuttaa lukumäärien arviointia
- Kunnat toivat vastauksissa laajasti ilmi, että annetut luvut ovat joiltain osin arvioita
  - Kohderyhmä ei hakeudu palveluihin, vaikka tiedetään esimerkiksi järjestöjen kautta, että heitä oleskelee kunnassa
  - Erityisesti sosiaalipalveluista annettuja lukuja voi pitää luotettavimpana, koska ne perustuvat yleensä suoraan asiakkaalle tehtyyn päätökseen annetusta sosiaalipalvelusta

Poikkileikkaus henkilömääristä

Oleskeleeko kunnassanne henkilöitä, jotka ovat saaneet kielteisen turvapaikkapäätöksen ja joiden oikeus vastaanottopalveluihin on päättynyt? (%)

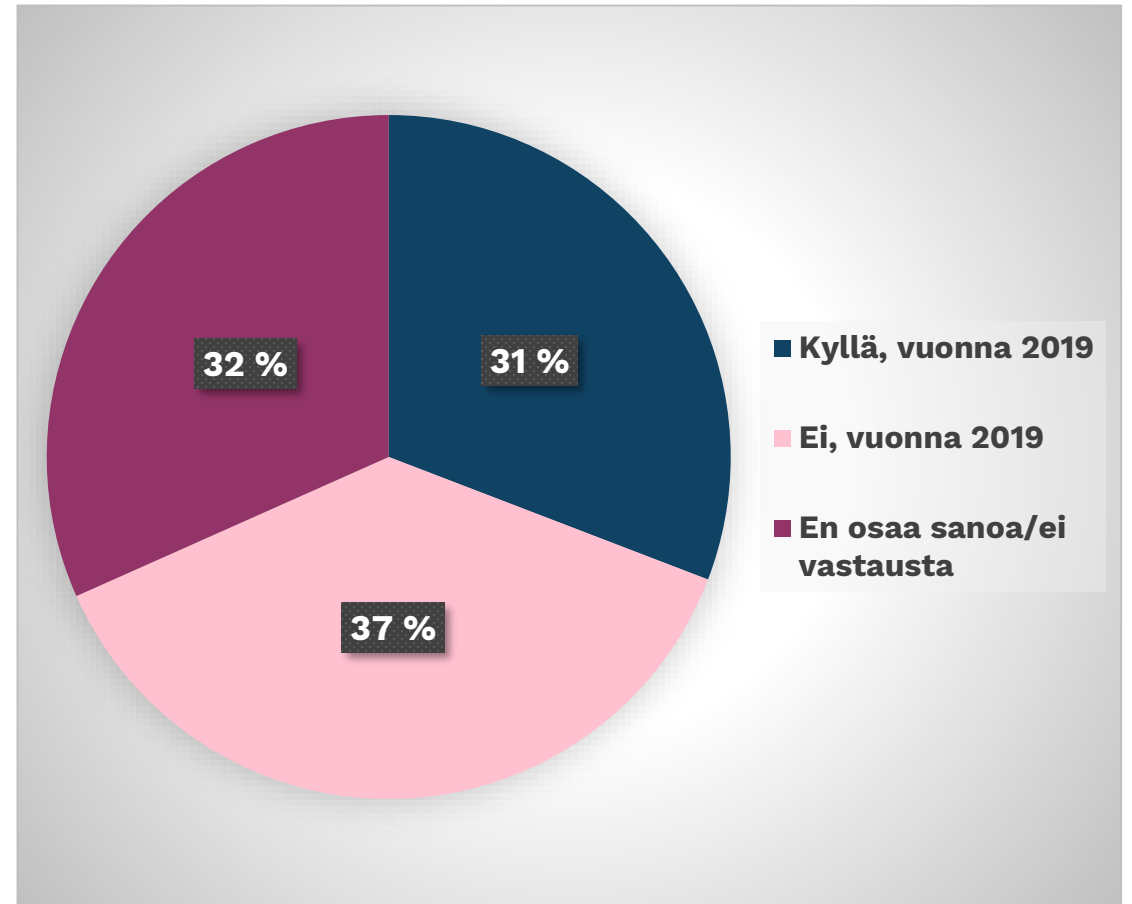
- Poikkileikkaushetkellä helmikuussa 2020 34 (28 %) vastaajaa ilmoitti, että heidän kunnassaan/alueellaan oleskelee kohderyhmään kuuluvia henkilöitä
  - Tarkkaa kuntalukumäärää ei vastauksista ole johdettavissa
- Vastanneiden kuntien/alueiden yhteenlaskettu arvio kokonaishenkilömäärästä oli 532 henkilöä
- Poikkileikkaushetken valtakunnallistettu arvio kokonaishenkilömäärästä oli n. 680 henkilöä

Pitkittäisleikkaus henkilömääristä

Oleskeliko kunnassanne vuoden 2019 aikana henkilöitä, jotka ovat saaneet kielteisen turvapaikkapäätöksen ja joiden oikeus vastaanottopalveluihin on päättynyt? (%)

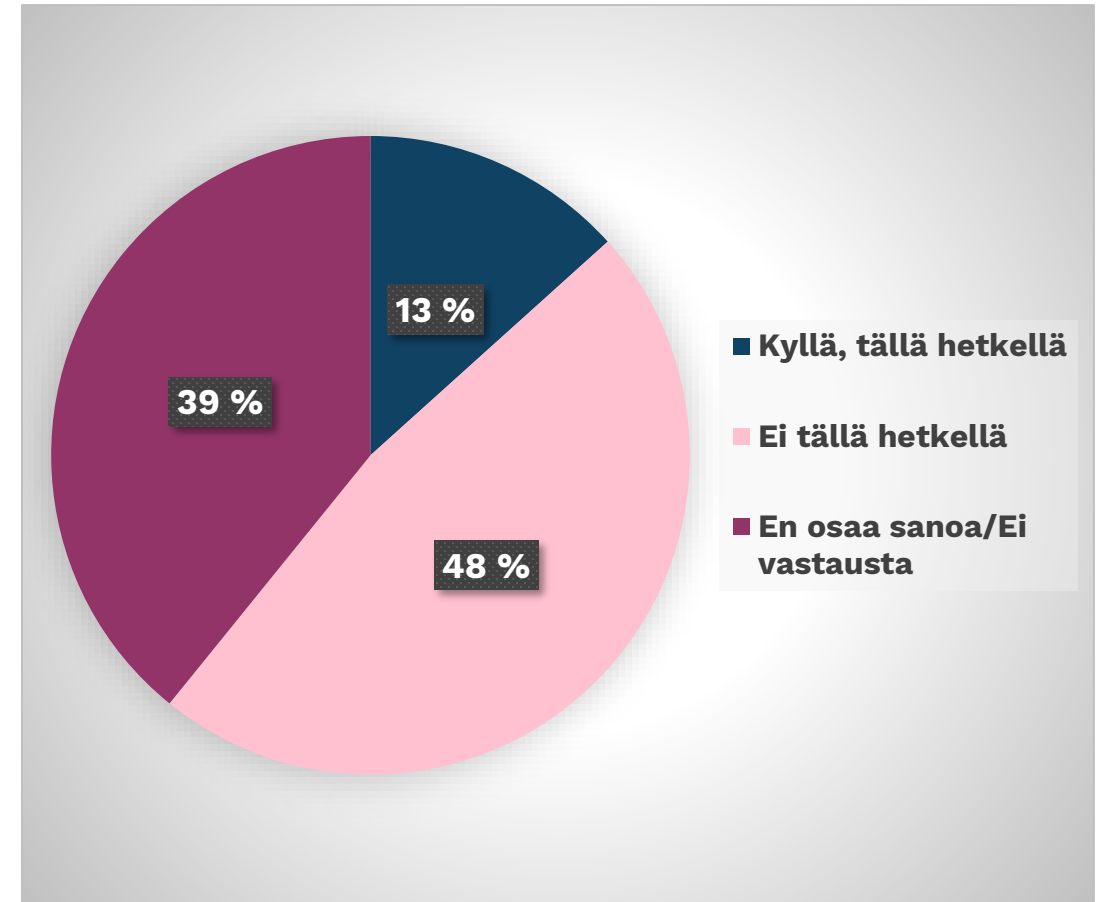
- 37 (31 %) vastaajaa ilmoitti, että vuoden 2019 aikana heidän kunnassaan/alueellaan oli oleskellut kohderyhmään kuuluvia henkilöitä
  - Tarkkaa kuntalukumäärää ei voida vastauksista johtaa
- Vastanneiden kuntien/alueiden yhteenlaskettu arvio kokonaishenkilömäärästä oli 859 henkilöä
- Poikkileikkaushetken valtakunnallistettu arvio kokonaishenkilömäärästä n. 1120 henkilöä

Poikkileikkaus lapsiperheiden määrästä

Onko edellä ilmoitetun kokonaisluvun joukossa lapsiperheitä? (%)

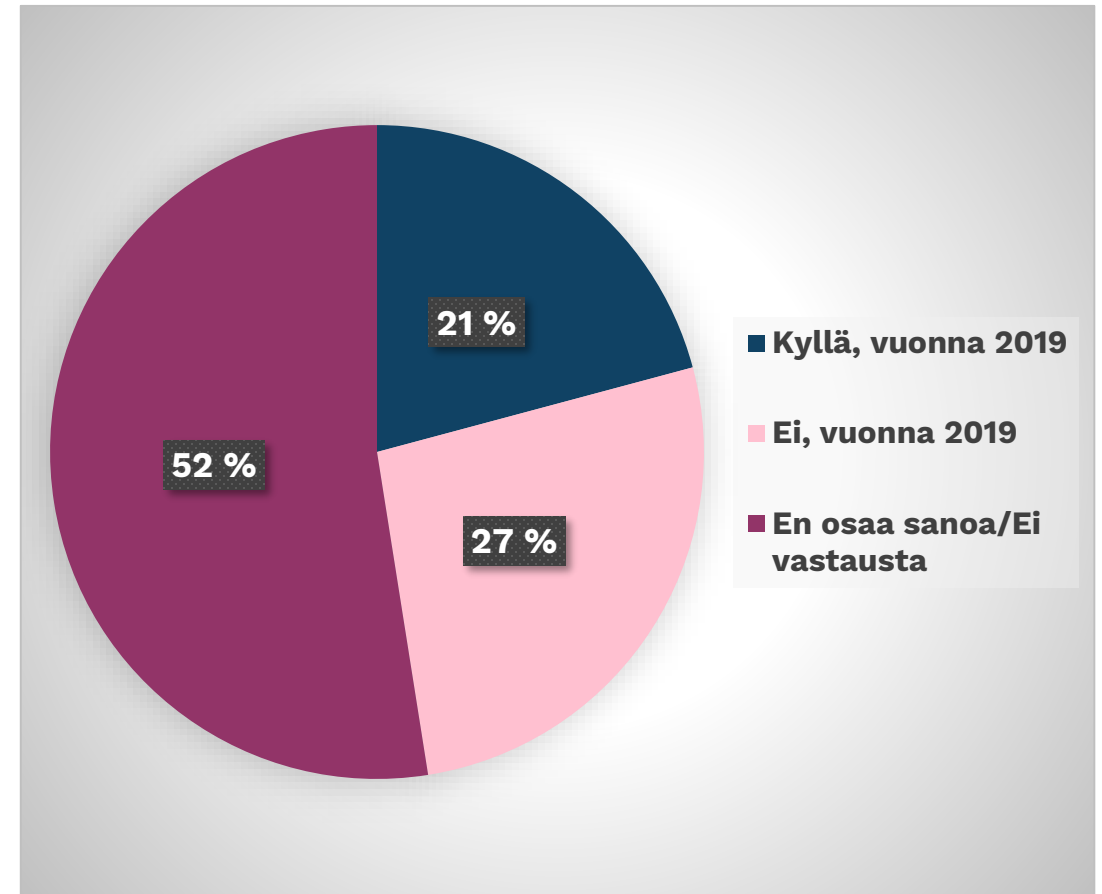
- 16 (13 %) vastaajista ilmoitti, että heidän kunnassaan/alueellaan oleskeli helmikuussa 2020 kohderyhmään kuuluvia lapsiperheitä
  - Perheessä yksi tai useampi oli jäänyt maahan kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen
- Vastanneiden kuntien/alueiden yhteenlaskettu arvio lapsiperheiden lukumäärästä poikkileikkaushetkellä oli 30 perhettä
- Valtakunnallistettu arvio maassa oleskelevista lapsiperheistä poikkileikkaushetkellä n. 40 lapsiperhettä

Pitkittäisleikkaus lapsiperheistä 2019

Onko edellä ilmoitetun kokonaisluvun joukossa lapsiperheitä? (%)

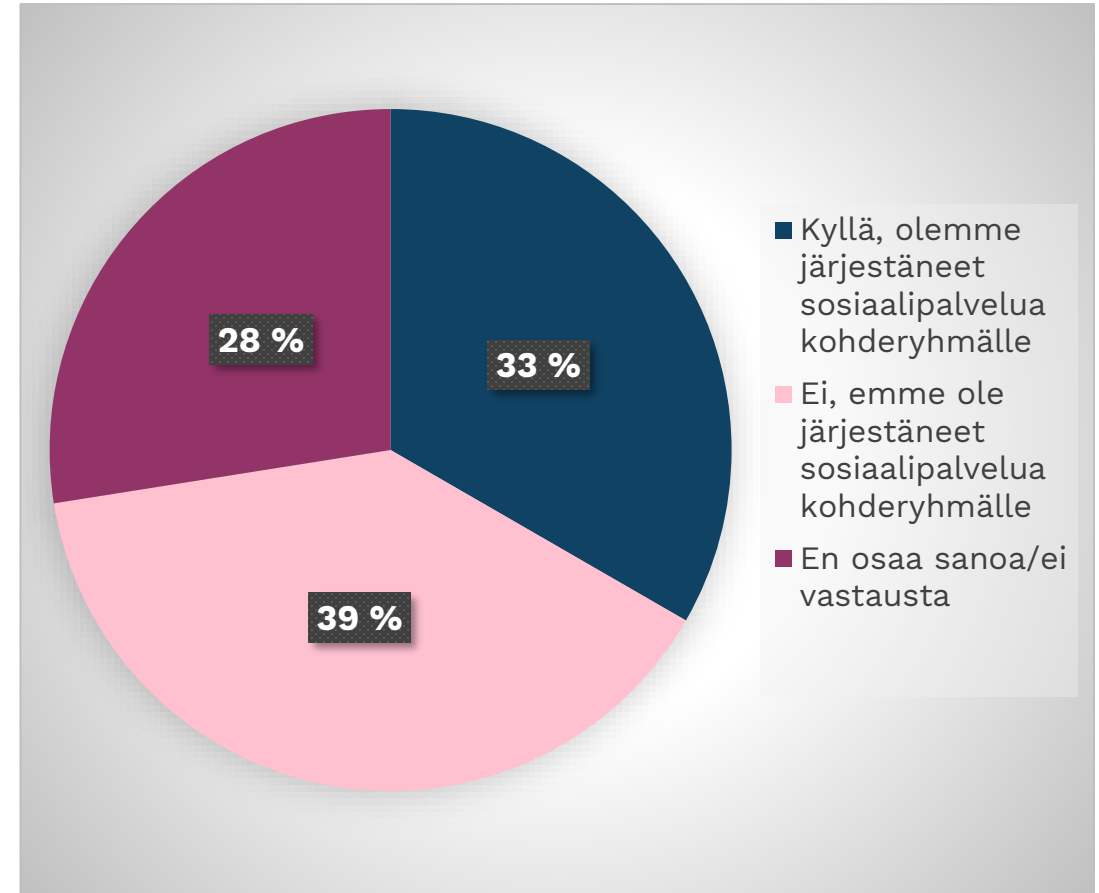
- 25 (21 %) vastaajaa ilmoitti, että heidän kunnassaan/yhteistoiminta-alueellaan oleskeli vuoden 2019 aikana kohderyhmään kuuluvia lapsiperheitä
  - Perheessä yksi tai useampi henkilö jäänyt maahan kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen
- Vastanneiden kuntien/alueiden yhteenlaskettu arvio lapsiperheiden määrästä oli 53
- Valtakunnallistettu arvio maassa oleskelevien lapsiperheiden määrästä n. 70 lapsiperhettä

Sosiaalipalvelujen järjestäminen kohderyhmälle (%)

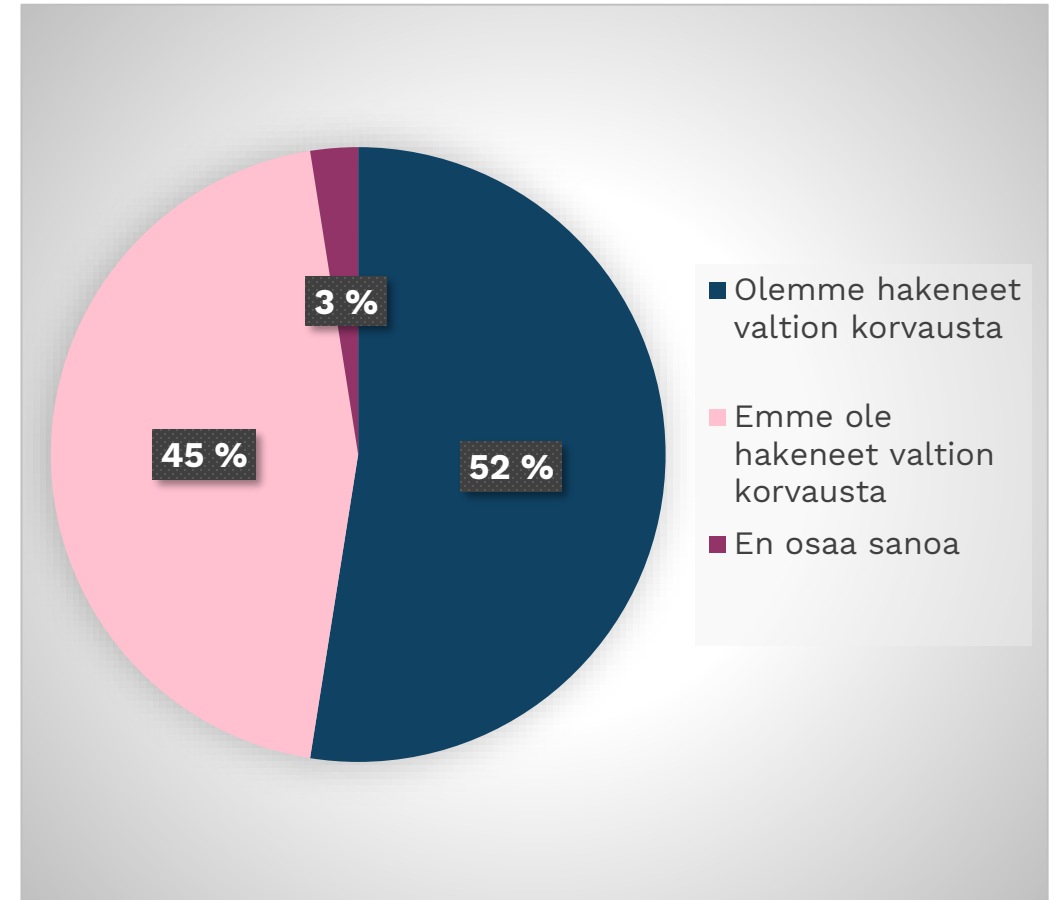
- Yhteensä 40 (33 %) vastanneista kunnista/alueista ilmoitti järjestäneensä kohderyhmälle jotain sosiaalipalvelua jompanakumpana tarkasteluajanjaksona
- Sosiaalipalveluja ei oltu järjestetty 47 (39 %) kunnista/alueista, vaikka kunnassa/alueella saattoi vastauksen mukaan oleskella kohderyhmään kuuluvia henkilöitä.
  - Esim. vain yhdeltä perheenjäseneltä puuttui oleskelulupa, ei tarvetta palveluille; järjestöt järjestivät palvelut, vaikka yhteistyötä tehtiin; henkilöt eivät olleet hakeutuneet palveluiden piiriin jne.
- Epävarmoja vastaajista oli 28 %

Valtion korvauksen hakeminen järjestetyistä sosiaalipalveluista (%)

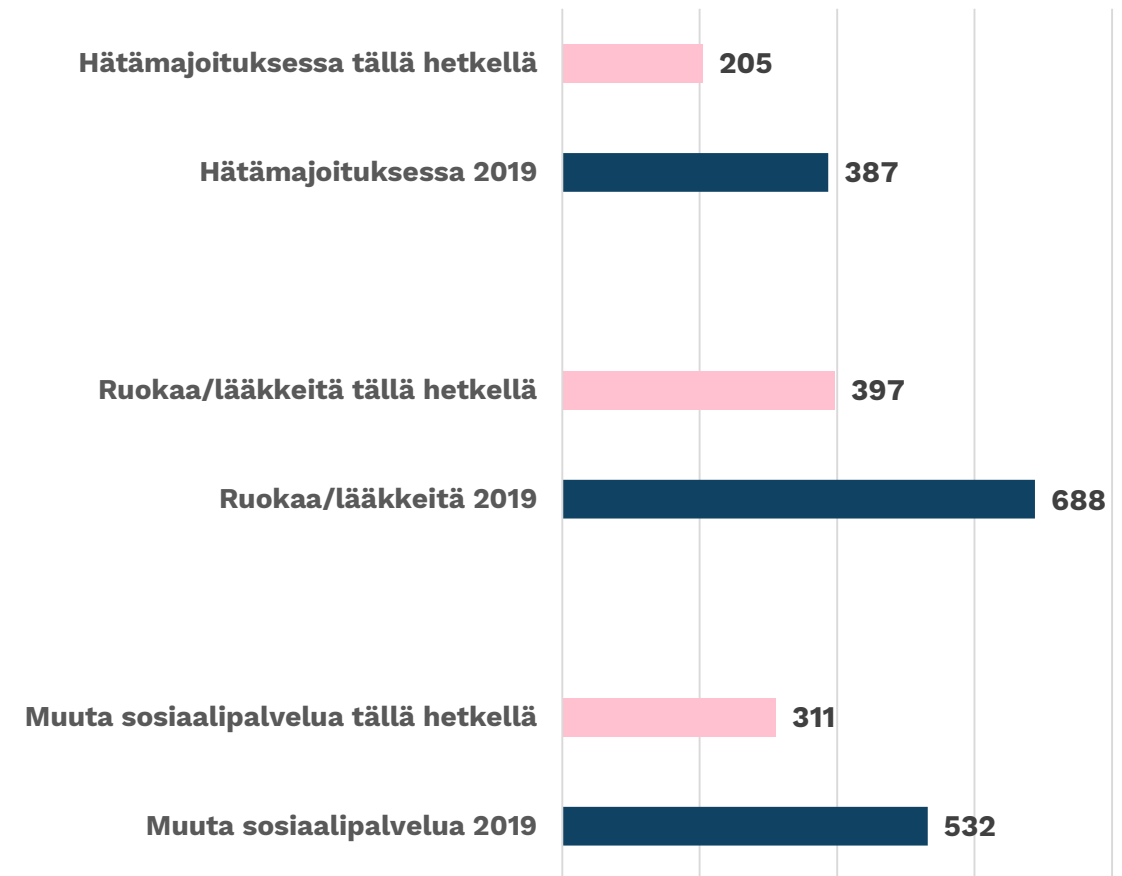
- Niistä 40 vastaajakunnasta/-alueesta, jotka olivat järjestäneet jotain sosiaalipalvelua kohderyhmälle, 21 (52 %) kuntaa/aluetta oli hakenut valtion korvausta järjestämistään palveluista, kun taas 18 (45 %) ilmoitti, ettei ollut korvausta hakenut
  - Vastaajat eivät pääsääntöisesti ilmoittaneet, miksi eivät olleet hakeneet korvauksia
  - Kaksi ilmoitti, etteivät olleet hakeneet korvauksia, mutta täsmensivät vastaustaan ilmoittamalla, että hakuprosessi on kesken
- Ainoastaan kolmessa niistä, jotka eivät olleet korvauksia hakeneet, ei vastauksen perusteella oltu järjestetty kohderyhmälle valtion korvauksen piiriin kuuluvia palveluja, vaan ainoastaan muita sosiaalipalveluja
- Yksi nimenomaan korvauksen piiriin kuuluvia palveluja järjestäneistä ei osannut sanoa, onko korvauksia haettu

Järjestettyjen sosiaalipalvelujen henkilömäärät

Kuinka monelle kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneelle vastaanottopalvelujen päätyttyä kuntaanne/alueellenne siirtyneelle eri henkilölle järjestätte seuraavia sosiaalipalveluja? (lkm)

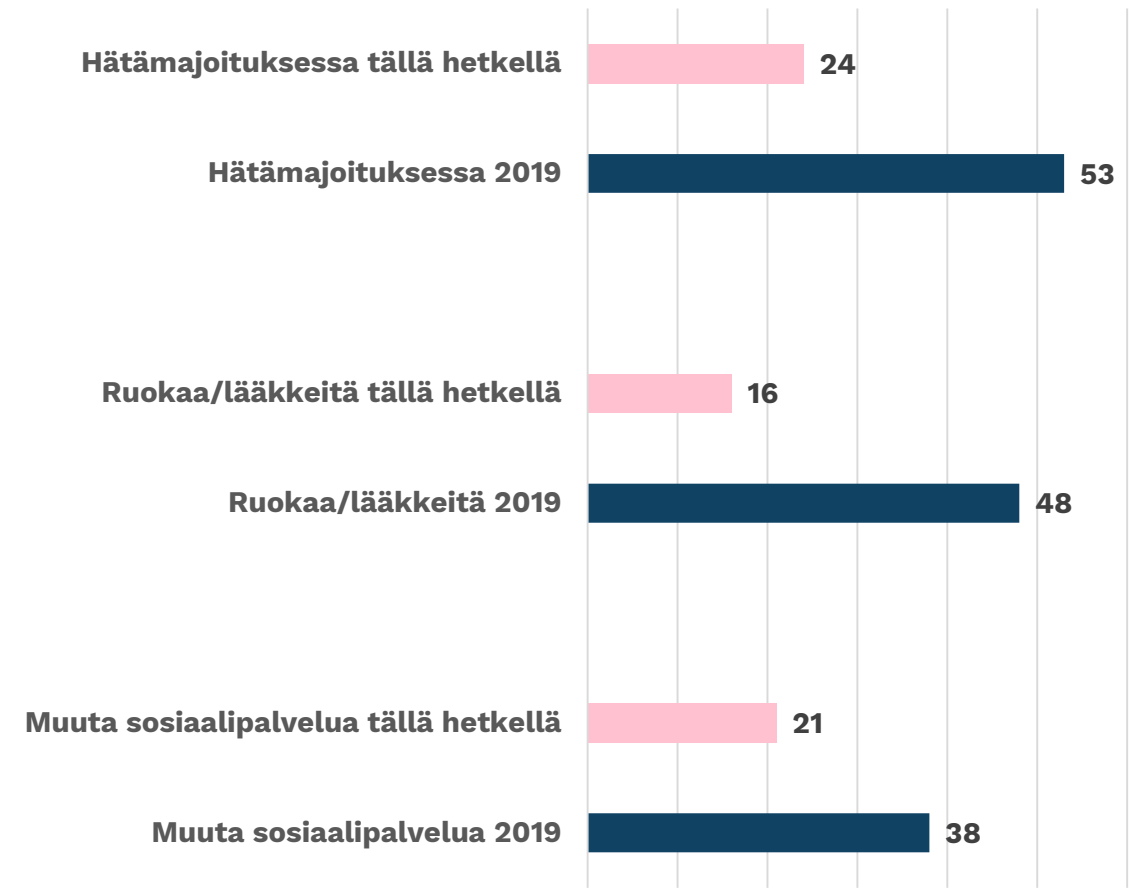
- Vastausten perusteella yleisin kohderyhmälle tarjottava sosiaalipalvelu on ruoka ja lääkkeet
  - Useassa kunnassa kuitenkin oltiin siirrytty tai siirtymässä siihen, että Kela huolehtii näiden järjestämisestä
- Toiseksi yleisin on muu sosiaalipalvelu, joka usein oli ohjausta ja neuvontaa, sosiaalityötä, psykososiaalisista tukea, matkakuluja, puhelinkuluja, vaatteita jne.
- Hätmajoitusta järjestettiin lukumääräisesti pienimmälle joukolle
  - Joissain suurissa kunnissa majoitus järjestetään yhteistyössä järjestöjen kanssa niin, että majoituksessa olevien henkilöiden lukumäärä ei ole tiedossa/mukana vastauksessa
  - Hätmajoituksen todellinen tarve on siis tätä tulosta suurempi

Lapsiperheille järjestetyt sosiaalipalvelut

Kuinka monelle kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneelle vastaanottopalvelujen päätyttyä kuntaanne/alueellenne siirtyneelle lapsiperheelle järjestätte seuraavia sosiaalipalveluja? (lkm)

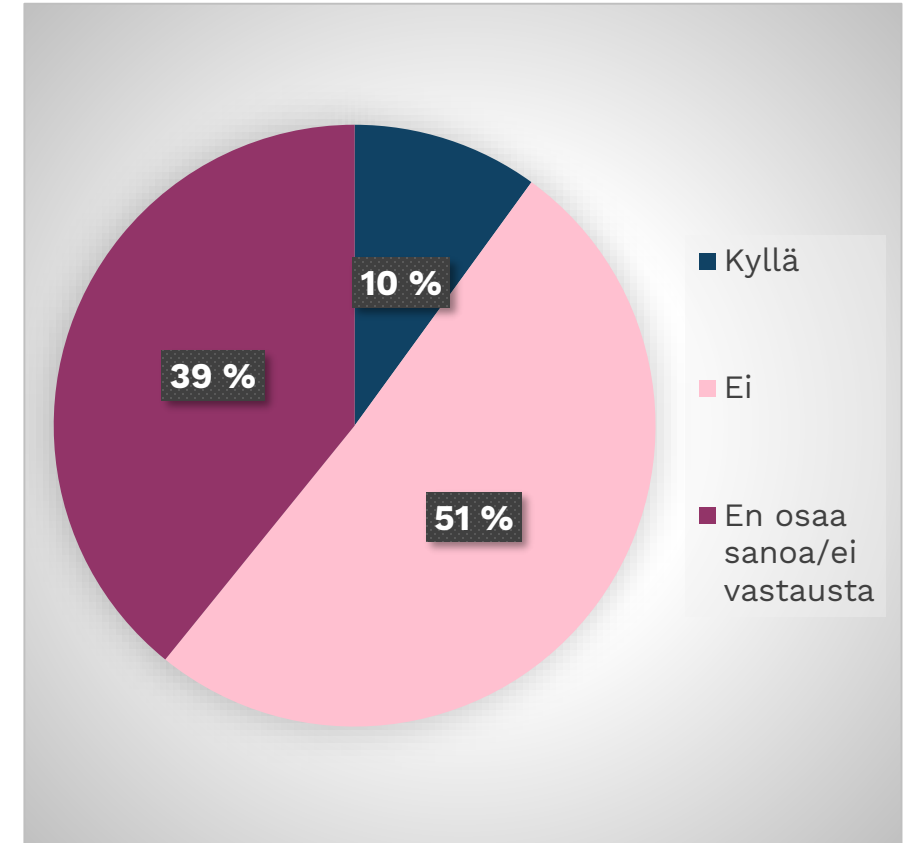
- Lapsiperheille järjestettiin yleisimmin hätmajoitusta
  - Lapsiperheillä vaikeampi järjestää majoittuminen itse, kun taas yksin olevien asuminen ilmeisesti järjestyy myös muulla tavoin kuin sosiaalitoimen tilastoimin keinoin
- Ruokaa ja lääkkeitä järjestettiin lukumääräisesti hieman pienemmälle joukolle kuin majoitusta
  - Kelan rooli ruuan ja lääkkeiden turvaajana korostunee tässä kohdejoukossa, koska kustannukset ovat usein pitempikkestoisia ja suurempia
- Muuna sosiaalipalveluna lapsiperheille oli edellä mainittujen lisäksi järjestetty perhetyötä, pienimuotoisia harrastusmenoja, lastensuojelun palveluja, nuorisoaseman palvelua

Kohderyhmään kuuluvat lapset perusopetuksessa

Onko kuntanne/alueenne kuntien perusopetuksessa lapsia, jotka ovat saaneet kielteisen turvapaikkapäätöksen ja joiden oikeus vastaanottopalveluihin on päättynyt? (%)

- Vain 12 (10 %) vastaajaa ilmoitti, että heidän tiedossaan on kunnan/alueen perusopetuksessa olevia kohderyhmään kuuluvia lapsia
  - Heidän ilmoittamiensa lapsien yhteenlaskettu lukumäärä oli ≤ 26
  - Vastanneet kunnat esittivät tähän kysymykseen useimmiten vain arviohaarukan lasten määrästä tai totesivat, etteivät pysty ilmoittamaan määrää
- Vaikka vastaajista 47 (39 %) oli epävarmoja vastaamaan tähän kysymykseen 61 (51 %) kuitenkin vastasi, ettei perusopetuksessa ollut kohderyhmään kuuluvia lapsia
  - Epävarmuutta selittänee, että suurin osa vastaajista oli sosiaalipalvelujen edustajia
  - Tulos kertonee kuitenkin siitä, että kyseinen kohderyhmä on perusopetuksessa hyvin piiloinen, minkä monet vastaajat toivatkin esiin
  - Perusopetuksessa ei välttämättä tiedetä lainkaan, että lapsella ei ole voimassa olevaa oleskelulupaa tai että hänellä on kielteinen turvapaikkapäätös taustallaan

Johtopäätöksiä 1/3

- Vastausten perusteella voi arvioida, että kielteisen turvapaikkapäätöksen saamisen jälkeen Suomeen oleskelemaan jääneitä henkilöitä on ja tavataan ainakin noin 30 % kuntia säännöllisesti ja lapsiperheitäkin noin 20 % kuntia
  - Luotettavimmin arviota tukevat sosiaalipalvelujen järjestämisen kautta saatu tieto
  - Ilmiö ei rajaudu vain suuriin kuntiin
- Henkilömäärä näyttäisi tämän selvityksen perusteella olevan valtakunnallisesti noin 700-1100 henkilöä, kun huomioidaan mahdolliset epävarmuustekijät
  - Lapsiperheitä tällaisessa tilanteessa kokonaan tai osittain voi arvioida olevan noin 30-50 perhettä
- Lukuihin sisältyy epävarmuutta, koska kohderyhmän tunnistaminen on vaihtelevaa
  - Tarkkaa tietoa kohderyhmästä ei löydy kuin osasta kuntia, mutta toisaalta yksittäistapaukset muistetaan ja pystytään raportoimaan pienemmissä kunnissa
  - Kohderyhmään kuuluvat henkilöt vaihtavat oleskelukuntaansa herkästi
  - Jojo-ilmio eli henkilön vuorottelu vastaanottokeskuksen ja kunnan välillä vaikeuttaa tunnistamista tai määrien arviointia
  - Suurimmassa osassa kuntia kyseessä on aina yksittäistapaus, joka haastaa kunnan ammattilaista henkilön tilanteen selvittämisessä ja hänen palvelutarpeidensa tunnistamisessa

Johtopäätöksiä 2/3

- Sosiaalipalveluita kohderyhmälle on tarjottu pitkälti sosiaali- ja terveysministeriön antaman ohjeistuksen mukaan
  - Ruoka-apua ja lääkkeitä järjestetään tästä huolimatta myös kunnissa laajasti, vaikka Kelan rooli näyttää selkiytyneen ja lisääntyneen
  - Hätmajoituksen järjestäminen lapsiperheille vaikuttaa varsin kattavalta
  - Yksinäiset henkilöt järjestävät asumisensa useammin muulla kuin sosiaalitoimen tuella tai eivät tilastoidu kunnan tilastoihin järjestämistavan vuoksi
  - Yhteistyötä tehdään laajasti järjestöjen kanssa, koska kaikki kohderyhmään kuuluvat eivät halua hakeutua virallisen palvelujärjestelmän piiriin
- Kunnat eivät ole hakeneet kattavasti valtion korvausta kohderyhmälle järjestämistään korvaukseen oikeuttavista sosiaalihuollon palveluista
  - Syynä todennäköisesti tietämättömyys korvausjärjestelmästä sekä hakujärjestelmän suuri byrokratia.
  - Yksittäistapauksissa kustannukset myös saattavat jäädä niin pieniksi, ettei hakemiseen kannata käyttää resursseja
  - Korvausjärjestelmä vaikuttaa epätarkoituksenmukaiselta, koska valtion katettavaksi säädetyt kustannukset valuvat kuntien maksettavaksi

Johtopäätöksiä 3/3

- Perusopetuksessa ei juurikaan kiinnitetä huomiota siihen, muuttuuko turvapaikanhakijalapsen tilanne oleskeluluvan suhteen
  - Kaikilla Suomessa oleskelevilla on oikeus perusopetukseen
  - Monet lapsista ovat saattaneet käydä koulua jo ennen kielteisen turvapaikkapäätöksen saamista, eikä muuttunut tilanne tule ilmi koulussa
  - Kuntien sosiaalitoimen ja perusopetuksen välillä näyttäisi olevan kohderyhmän osalta varsin vähän yhteistyötä
    - Kohderyhmällä ei ole tarvetta olla lastensuojelupalvelujen piirissä
  - Perheiden lapset saattavat olla vielä alle kouluikäisiä tai vastaavasti suurempia, mistä syystä he eivät näy perusopetuksessa

KUNTA LIITTO